

Kirjoja

Kamilla Karhunmaa^a

Ympäristöasiantuntijat yhteiskunnassa

Esther Turnhout, Willemijn Tuinstra, Willem Halffman (toim.)

Environmental Expertise: Connecting Science, Policy and Society
Cambridge University Press, 2019. (207s.)

Käytännölliset oppikirjat sisältävät useasti havainnollistavia esimerkkejä, kysymyslistoja ja suosituksia parhaista toimintamalleista. Tieteen- ja teknologiantutkimukseen pohjautuvat kirjat taas perustuvat kriittiseen otteeseen ja sisältävät useasti vaikeaselkoisia käsitteitä ja hienovaraista teoreettista työtä. Ei ole mitenkään helppo ja yksiselitteinen tehtävä ottaa näistä kahdesta parhaat puolet ja tuoda ne yhteen, mutta hollantilainen kolmikko Esther Turnhout, Willemijn Tuinstra ja Willem Halffman kirjoittajakumppaneineen ovat onnistuneet tässä kiitettävästi.

Environmental Expertise: Connecting Science, Policy and Society -kirja on suunnattu ensisijaisesti asiantuntijoille ja ammattilaisille, jotka työskentelevät ympäristökysymysten parissa ja tässä roolissa ”kohtaavat yhteiskunnan”. Kirjan lähtökohtana on havainto, että eri alojen (ja erityisesti luonnontieteellisten alojen) ammattilaiset kohtaavat enenevässä määrin vaatimuksia osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun ja tuottaa ratkaisuja monimutkaisiin ongelmiin (Chilvers & Kearnes 2020). Samaan aikaan moni ammattilainen on käynyt läpi tavanomaisen luonnontieteellisen koulutuksen, jossa selkeästi määritellyt ongelmat pilkotaan pieniksi palasiksi ja ratkotaan käyttäen vakiintuneita ja yleisesti tunnustettuja menetelmiä. Tällainen koulutus soveltuu huonosti ympäristöongelmien tarkasteluun, sillä ne ovat tunnetusti huonosti jäseneltävissä ja määritelmiltään kiisteltyjä (eli *viheliäitä*) ja niiden tutkimiseksi tarjotut menetelmät saattavat itsessään olla kiistanalaisia. Tilanteissa, joissa ympäristöongelmat ovat monisyisiä, poliittisia ja epävarmuuksien kyllästämiä, pöydän hakkaaminen faktanivaskalla harvemmin johtaa toivottuun tulokseen. *Environmental Expertise* pyrkii tarjoamaan käsitteellisiä ja käytännöllisiä työkaluja ympäristötieteilijöille ja -asiantuntijoille heidän työskennellessään yhteiskunnallisten toimijoiden kanssa.

Kirjan lähtökohta tieteen tarkasteluun on symmetrinen ja nojaa tieteen- ja teknologiantutkimukseen, ympäristöpolitiikkaan sekä kriittiseen hallintotieteeseen. Symmetrisyys tarkoittaa esimerkiksi sitä, että sekä tiedettä (luku 2) että kansalaistiedettä (luku 8) tarkastellaan kontekstisidonnaisina tiedontuottamisen tapoina. Nämä kaksi lukua osoittavat kuinka sekä kysymykseen ”mitä tiede on?” että ”mitä kansalaistiede on?” ei ole yksiselitteistä vastausta – eikä tarvitsekaan olla. Tiedettä ei voi selittää vakuuttamalla, että sen tuottamat väitteet olisivat aina oikein tai tosia, eikä kansalaistiedettä voi ottaa aina osoituksena onnistuneesta kansalaisten osallistumisesta ja toimijuudesta. Kirjoittajat onnistuvat tekemään paljon hienovaraista työtä asettaessaan tiedontuotannon useat

^a Sosiaalieteiden laitos, Helsingin yliopisto, kamilla.karhunmaa@helsinki.fi

eri muodot kriittisen tarkastelun alle. Samaan aikaan he onnistuvat myös välttämään populistinen sudenkuopan, jonka myötä väite siitä, että myös tieteellinen tieto kumpuaa tietystä ajasta ja paikasta (Haraway 1988) kieroutuisi väitteeksi siitä, että kaikki tieto on yhdentekevää (ks. Latour 2004). Kuten Ulrike Felt ja kumppanit ovat aiemmin tiivistäneet: on eri asia sanoa, että faktat ovat tehtyjä (made) kuin että ne olisivat keskittyjä (made up) (Felt *ym.* 2017).

Tällaisen viestin välittäminen käytännönläheisesti ei ole helppo tehtävä. Käytännönläheisyys mielletään oppikirjoissa usein tietolaatikoiksi ja tarkistuslistoiksi. *Environmental Expertise* sen sijaan nostaa kriittiset kysymykset etualalle. Esimerkiksi kirjan 9. luvussa pohditaan ympäristöasiantuntijan mahdollisia rooleja akselilla tiede-politiikka-yhteiskunta. Tieteen tekijät useasti haikailevat rooliin, jossa tieteen ja politiikan välinen työnjako olisi selkeä ja tieteen tekijä pystyisi vain ”tarjoamaan” lineaarisesti tietoa poliittiseen päätöksentekoon. Tämä näkyy myös suomalaisella tutkimuskentällä. Sanna-Riikka Saarelan tuoreen väitöskirjan osatutkimuksessa suomalaiset bioenergiatutkijat nostavat esille toiveen toimia erillään päätöksenteosta, keskittyen puhtaasti tiedon ja datan tuottamiseen (Saarela 2019). Samaan aikaan kyseiset tutkijat pystyivät nimeämään hyvin harvoja käytännön vuorovaikutustilanteita, joissa tämä olisi mahdollista. *Environmental Expertise* -kirjassa väitetäänkin, että ”tiedon tarjoamisen” malli toimii vain harvoin yhteiskunnallisessa vuorovaikutuksessa. Se voi olla tehokas silloin, kun tiedonkäyttäjät on pystynyt selkeästi artikuloimaan kysymyksen, johon on mahdollista vastata keräämällä tutkittua tietoa. Kuitenkin myös tällaisissa tapauksissa asiantuntijan on syytä miettiä, miten ongelma on kehystetty ja minkälaisia arvoja hän tukee ottamalla vastaan kyseisen toimeksiannon ja tavan jäsentää ongelma.

Teoksen lähestyttävyyttä lisäävät monipuoliset esimerkit, joita löytyy lähes jokaisen kappaleen jälkeen. Osa esimerkeistä on ympäristöpolitiikan tutkijalle vanhoja tuttuja ilmastonmuutoksesta luontokatoon. Näistäkin esimerkeistä Mike Hulmen kirjoitus eri tavoista kehystää ilmastonmuutos on havainnollistava ja selkeä teksti, joka sopii hyvin eri alojen opiskelijoille. Omia suosikkejani olivat esimerkit kansalaistieteen toteutumisesta kasvitieteellisten puutarhojen käytännöissä sekä radikaali yhteistyöprojekti järvivesien kunnostuksesta Iso-Britanniassa (Lowe Water Care Project). Kirja tekee ansiokkaasti tilaa myös tällä hetkellä vähemmän julkisuutta saaville aiheille, kuten Euroopan unionin kalastuskiintiöiden määrittelylle. Kun tieteellisestä tiedolta vaaditaan ”hyödyllisyyttä” on olennaista kysyä samalla kenelle tieto on hyödyllistä, millä tavalla ja mitä tarkoitusta varten (ks. Dewulf *ym.* 2020)? Esimerkiksi tieto yksittäisten kalalajien määrästä on hyödyllistä päätöksentekijöille silloin kun sitä tuotetaan yksittäisiä lajeja ja kansallisia kiintiöitä valvovalle hallintajärjestelmälle.

Oma luentani kirjasta perustuu taustaan ympäristöpolitiikan ja tieteen- ja teknologian tutkijana, joka sekä työskentelee muiden alojen tutkijoiden kanssa, että opettaa opiskelijoita monenlaisista akateemista taustoista. Kirja antaa hyvät puitteet tällaiseen vuoropuheluun. Se tarjoaa etenkin opetukseen selkeitä, muttei yksinkertaistavia johdantoja ympäristöasiantuntijuuden moninaisiin rooleihin ja mahdollisuuksiin nyky-yhteiskunnassa. Jäin kuitenkin miettimään, millä tavoin kirja avautuu täysin eri koulutustaustan omaaville. Tämä jäänee nähtäväksi opetuksessa.

Lopuksi, kirja on tervetullut puolustuspuhe tieteen moninaisuudelle ja nöyryydelle tieteellisen tiedon rajoista ja vallasta (Jasanoff 2005). Erityisesti koronakriisi on nostanut esille toiveita vallan luovuttamisesta asiantuntijoille ja tarpeesta hallita tuntematonta. Tieteestä odotetaan pelastajaa populistisille liikkeille ja omaa etua ajaville lobbareille (ks. Smallman 2019). Samaan aikaan jätetään huomioimatta, miten valta nyt jo vaikuttaa siihen mitä kysymyksiä kysytään, miten ongelmia kehystetään, mitä vaihtoehtoja tarjotaan ja kenen etuja ajetaan. Kysymyksiä, joiden pohtimiseen ympäristöasiantuntijoilla on kirjan ansiosta paremmat edellytykset.

Lähteet

- Chilvers, J., & Kearnes, M. (2020) Remaking Participation in Science and Democracy. *Science, Technology, & Human Values* 45(3) 347–380. doi: 10.1177/0162243919850885
- Dewulf, A., Klenk, N., Wyborn, C., & Lemos, M.C. (2020) Usable environmental knowledge from the perspective of decision-making: the logics of consequentiality, appropriateness, and meaningfulness. *Current Opinion in Environmental Sustainability* 42 1–6. doi:10.1016/j.cosust.2019.10.003
- Felt, U., Fouché, R., Miller, C. A., & Smith-Doerr, L. (Eds.) (2017) *The handbook of science and technology studies*. MIT Press.
- Haraway, D. (1988) Situated Knowledges: The Science Question in Feminism and the Privilege of Partial Perspective. *Feminist Studies* 14(3) 575–599. doi: 10.2307/3178066.
- Jasanoff, S. (2005) Technologies of humility: Citizen participation in governing science. Teoksessa Bogner, A. and Torgersen, H. (eds) *Wozyu Experten?* VS Verlag für Sozialwissenschaften. 370–389. doi: https://doi.org/10.1007/978-3-322-80692-5_17
- Latour, B. (2004) Why has critique run out of steam? From matters of fact to matters of concern. *Critical Inquiry* 30 (2) 225–248. doi: 10.1086/421123
- Saarela, S. (2019) From pure science to participatory knowledge production? Researchers' perceptions on science–policy interface in bioenergy policy. *Science and Public Policy* 46(1) 81–90. doi: 10.1093/scipol/scy039
- Smallman, M. (2019) “Nothing to do with the science”: How an elite sociotechnical imaginary cements policy resistance to public perspectives on science and technology through the machinery of government. *Social Studies of Science* 50(4) 589–608. doi: 10.1177/0306312719879768